

סוגיה יט: תעניות ציבור (6): סגירת החנויות

*

רקע

המשנה פוסקת שבשבע אחרונות נועלים את החנויות. נעילת החנויות אינה מוחלטת, ויש חילוק בדין זה בין יום שני לבין יום חמישי, נחלקו הראשונים ביסוד הדין ובגדריו.

מקורות

- א. יד: "בשני מטין עם חשיכה ובחמישי כל היום... פותח כדרכו ואינו חושש"
- ב. רש"י ד"ה פותח כדרכו
- רמב"ם הל' תעניות פ"ג ה"ז
- ג. שו"ע סי' תקעה סע' ד ומשנה ברורה [בעיקר: סקי"ג]

הסבר הסוגיה

"בשני מטין עם חשיכה ובחמישי כל היום מפני כבוד השבת". [משנה יב:]

המשנה אומרת שנועלים את החנויות בשבע תעניות אחרונות. הגמ' מביאה ברייתא המסבירה, שנעילת החנויות מתבצעת בצורה הבאה: בשני נועלים את החנויות כל היום, ולפני חשיכה מטין את הדלתות, כך שאינן פתוחות לגמרי ואינן סגורות לגמרי. בחמישי, מפני כבוד השבת, פותחים את החנויות כל היום. מוסיפה הברייתא: "היו לו שני פתחים פותח אחד ונועל אחד היה לו אצטבא כנגד פתחו פותח כדרכו ואינו חושש". נחלקו הראשונים בפירוש הברייתא:

מרש"י [ד"ה אצטבא] משמע שדין שני פתחים מתייחס ליום חמישי, ודין אצטבא מתייחס ליום שני. ביום שני אין פותחים את החנויות, אלא מטין לעת ערב, אלא אם יש להן אצטבא, שמונעת ראיית החנות מרשות הרבים, ומותר לפותחה כדרכו. ביום חמישי פותחים את החנויות כל היום, ואם יש להן שני פתחים, פותח פתח אחד ונועל את השני.

הרמב"ם [הל' תעניות פ"ג ה"ז] מפרש ששני הדינים מתייחסים ליום חמישי בלבד. ביום שני אין פותחים את החנויות אלא מטין לעת ערב, אפילו כשיש להן אצטבא. ביום חמישי פותחים את החנויות כל היום, אם יש להן שני פתחים, פותח אחד ונועל אחד, ואם יש להן אצטבא, פותח את שני הפתחים.

מחלוקת רש"י והרמב"ם נובעת ממחלוקת מהותית בהבנת דין נעילת החנויות. רש"י [ד"ה פותח כדרכו] מפרש שנועלים את החנויות "שלא יראו בני אדם ויצטערו". בשבע תעניות אחרונות מתענים במשך כל היממה, וראיית האוכל מצערת אותם, לכן תיקנו חכמים שלא יפתחו את החנויות אלא רק מטין אותן לעת ערב. כשיש אצטבא לא רואים את האוכל מרשות הרבים, ומותר לפתוח את החנויות. ביום חמישי מותר לפתוח את החנויות כיוון

שכבוד שבת חשוב יותר מצערם. הרמב"ם סובר שנועלים את החנויות מפאת חומרת התענית. בשבע תעניות אחרונות עוצרים את שטף החיים, ומונעים מערכת מסחר נורמאלית. לדעת הרמב"ם אין שום היתר לפתוח את החנויות ביום שני, אלא להטות לעת ערב בלבד כדי שיהיה להם אוכל למוצאי התענית.

בין שיטת רש"י לבין שיטת הרמב"ם יש נפקא מינה נוספת, לדעת רש"י איסור נעילת החנויות מתייחס לחנויות לדברי מאכל בלבד. לדעת הרמב"ם האיסור מתייחס לכל החנויות, וההיתר להטות לעת ערב מתייחס לחנויות לדברי מאכל בלבד נכך מבואר בגבורת ארי על אתר].

סיכום

נחלקו הראשונים במהות דין נעילת החנויות. הרמב"ם סובר שהדין נובע מחומרת התענית, ולדעת רש"י הדין מהוה קולא כדי שלא להכביד את התענית.

הלכה

השו"ע [סי' תקעה סע' ד] פוסק כשיטת הרמב"ם.